

Új nevet keresnek a Zugló számára

Nő Budapest, folytonosan nő. S hogy köny-nyítsenek a kormányzásán: megszorítják a kerületek számát. A tíz kerülethől tizenégyet csináltak. Az új kerületek egyike a Zugló lesz. Akikre tartozik, már törik is a fejüket, hogy milyen nevet adjanak az új kerületnek, mert — amint mondják — *Zugló* az nem név.

Hát névnek, ugyan név a Zugló is, de köztünk maradjon, nem ideálja a magyar szavaknak és meglehetősen szerencsétlen ivadéka a *Zugligetnek*. A budai *Auwinckel-t Döbrentey* Gábor nevezte el *Zugligetnek* a már *Szigligetnek* nevezett *Szegliget* mintájára. Előzőleg azonban egy sereg ember jó ideig koptatta rajta az eszét, hogy a *Winckel-t* miképpen forgassa át magyarra. A *Winckel szeg*, vagy *szög* szó szerinti fordításban és voltak, akik *Ligetszögnek* mondták az *Auwinckel-t*, de például a poéta *Orczy Lőrinc*, „setét szuk”-ot ír; a *Honművész* pedig 1833-ban „*Ligetszug*”-ot. Buda város tanácsa azonban *Döbrentey* Gábor szó-kreációját fogadta el 1847-ben, mert akkoriban *Döbrentey* akademikus is volt, helytartótanácsos is volt és senki sem mert neki nemet mondani.

Miből lett a Vérhalom?

De tudós *Döbrentey* uramnak ezenkívül is nyomja a lelkiismeretét néhány ilyen magyarosítási furcsaság. A budai tanács ugyanis 1847-ben őt bízta meg a budai hegy-nevek megmagyarosításával, de ebbeli teljesítménye nem mondható túlságosan szerencsésnek.

A *Rózsa-dombot*, melyet „*Kalvarienberg*”-nek hívták azelőtt, az ő javaslatára nevezték *Rézmál-nak*. Az ember nem érti, hogy mi köze ennek a dombnak a rézhez? *Döbrentey* azt mondja, egy 1394-ből keltezett latin oklevélből szedte ki a „*Rézmál*” szót. Csak hogy ez a szó alighanem *rozmdál*, vagyis rózsza és nem réz.

A *Szemlő-hegyet* valamikor *József-hegynek* hívták, mert szent *József* szobra állott rajta. *Döbrentey* azért keresztelte el *Szemlő-hegynek*, mert szerinte 1686-ban Budavár visszavétele alkalmával *Lotharingiai Károly* vezérkara erről a hegyről szemlélte az utolsó ostromot.

A *Vérhalom* neve valamikor *Ferenc-hegy* volt. *Döbrenteynek* ez nem volt jó. Ezt is megértjük. De miért nevezte el *Vérhalom-nak*?! Azért, mondja a kitünő tudós, „mert már *Zsigmond* király idejében itt takarítottanak el a belbékéltenségek folytán kivégzettek tetemei”. Például *Héderváry Kont* István lenyakazott 32 társát is itt temették el és éjjel, titokban ide hozták *Hunyady László* holttestét is a *Szent György-térről*. Eddig meg is értjük a dolgot, de még mindig nem értjük zum *Gottes Willen*, a *Vérhalmot*. A *halmozás*-szót már a XVIII. század elején ismerték. Akkor azt mondták „bűnt bűnnel halmozván”. *Széchenyi* azt írta: „porban heverő halmazványok”, de *Döbrentey* hiába halmoz vért vérré, halom soha sem lesz belőle. *Joanovits* Pál, a nem rég elhunyt nyugalmazott államtitkár, ki maga is szeretett nyelvészkedni, nem tudta, hogy *Döbrentey* fabrikálta ezt a rettenetes szót. A budai tanácsot gyanúsította vele. *Joanovits* azután a következőképp magyarázta meg a *Vérhalom* eredetét. Szerinte a *Vérhalom* vidéke valamikor mocsaras vidék lehetett, melyen sűrűn termelt a pióca, vagyis a *Blutegel*; ezért szerinte joggal nevezhették volna ezt a vidéket valamikor *Piócás-nak*. Ezen a vidéken azonban svábul beszélnek az emberek, — mondta *Joanovits* — és *Blutegel* helyett *Bluthügel*-t mondtak. Ezt a *Bluthügel*-t fordította le magyarra, aki új nevet adott ennek a vidéknek. Így *Joanovits*. Csakhogy *Joanovits*

nadályteóriája ép olyan bolondság, mint *Döbrentey* *Vérhalma*. Egy dologban volt csak igaza *Joanovitsnak*; abban, hogy ezen a vidéken svábok laktak, de piócák nem laktak soha.

Sasad-ot azért nevezte el *Sasad-nak* *Döbrentey*, mert *Mátyás* király Buda városának ajándékozott egy *Sasad* nevű birtokot, mely azelőtt *Visegrád* birtoka volt. Mái sem tudjuk, hol volt *Sasad*, de *Döbrentey* ráfogta erre a hegyre, melyet a nép azelőtt *Burgerberg*-nek, vagyis *Polgárhegynek* nevezett. A szomszédságában levő másik hegynek viszont *Adelberg*, vagyis *Nemesek-hegye* volt az igazi neve. Viszont a régi német világban ennek a nevét is elferdítették *Adlerberg*-re. Azért hívják ma a *Nemesek-hegyét* *Sashegynek*.

Grünfeld és Guger

A *Kelenföldet* *Greenfeld*-nek írták a XIII. századból maradt oklevelek. De arra már rájöttek a szavak eredetének kutatói, hogy a régiek nem vadon termett tormáról nevezték így ezt a földet, — mint némelyek hiszik — hanem mert fonetikusán írták a svábos dialektust. Bizony *Grünfeld* volt a becsületes neve ennek a vidéknek, melyet ma *Kelenföldnek* ismerünk. Érdekes, hogy a *Lipótmezőt* és vidékét *Nyék*-nek nevezte el *Döbrentey* és nagyon helyesen tette, mert ott terült el *Nyék* falu és *Mátyás* király híres vadaskertje. Így mondja ezt *Oláh Miklós* esztergomi érsek is, ki 1536-ban, mikor könyvét írta, még látta a híres királyi vadaskert falait. A budai őslakók azonban sosem tudtak megbarátkozni *Nyék* nevével és *Lipótmezőnek* hívják ma is ezt a vidéket, melyet nem I. *Lipót* király után, de még csak nem is II. *Lipót* király után neveztek el, hanem a nagy mezős terület első tulajdonosa *Göpp* *Lipót* molnár után, ki 1820. táján vásárolta meg a hatalmas területet.

Bizonyos, hogy *Döbrentey* Gábort a legjobb szándék vezette, mikor a budai hegyeket meg akarta magyarosítani, de a szócsináláshoz nem elég a jó szándék; érzék is kell hozzá. Hogy mennyire így van, az mutatja meg, hogy a nép csak azokat az új szavakat fogadja el, melyek megfelelnek finom nyelvérzékének. *Döbrentey* *Csilebérc*-nek nevezett el egy hegyet, melyet ma minden turista *Guger-hegynek* nevez. Tudják-e, ki az a *Guger*, ki nevet adott a *Csilebérc*-nek?! Nem valami régi nagy politikus, notabilitás, vagy lokálpatrióta, hanem *Guger* svábos kiejtéssel annyi, mint *Kucker*, úgyhogy tulajdonképpen *Messzelátónak* kellene mondanunk, ha magyar néven akarnók nevezni a „*Guger*”-hegyet.

A *Lindberget* *Hárs-hegynek* nevezi a közönség és nem *Bátorhegynek*, ahogyan a nemes budai tanács elkeresztelte; a *Mátyás-csorgót* pedig *Disznó-főnek*, míg *Köerberék* a közönség használatában megmaradt *Kamaraerdőnek*. Az egykori *Galgenberget* azonban szívesen nevezzük *Dobogónak* nemcsak azért, mert a XVII. században is így hívták, hanem azért is, mert jó magyar szó, mely nem sérti a fület.

A főváros két kitűnő tisztviselője: dr. *Flaxmayer* *József* és dr. *Medriczky* *Andor* abban a figyelemreméltó és érdekes könyvben, melyben megírja a budapesti kerületi előjáróságok történetét: megemlíti azt is, hogy gróf *Széchenyi* *István* Budapest egyesítésének gondolatát már 1829-ben felvetette. Nemcsak agitált a két város fuzionáltatása érdekében, de új nevet eszelt ki az egyesített főváros számára. *Honderűnek* akarta elnevezni Budapestet. Furcsa ötletérő, melyhez a végtelékig

ragaszkodott, — *Széchenyi* az ilyesmiben nem értette a tréfát — csak akkor mondott le, mikor báró *Eötvös* *József* maliciózan megjegyezte, hogy a franciák félre fogják ér-

teni a *Honderűt*, *Honte des rues*, „az uccák szegény”-ére fognak gondolni.

Ezért kell vigyázni ezekkel a nevekkal.

Pásztor Mihály